

Fraňo, Peter (2017). *Ciceronove Stoické paradoxy* (83 s.). Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, ISBN 978-80-8105-882-0.

František Škvrnda

Vydanie titulu *Ciceronove stoické paradoxy* predstavuje zaujímavý príspevok do knižnice česko-slovenských prekladov diel klasických autorov. Ide totiž o vôbec prvý preklad tohto diela do našich jazykov, ktorý je doplnený detailným a zasväteným výkladom širšieho filozoficko-historického kontextu.

Z obsahového a formálneho hľadiska je recenzovaný titul štruktúrovaný na tri hlavné časti: (I) „Historicko-filologický a filozoficko-metodický kontext spisu *Paradoxa Stoicorum*“ (s. 9–17), (II) „Obsahová štruktúra spisu *Paradoxa Stoicorum*“ (s. 18–39), (III) autorov preklad latinského textu (s. 41–71). Tieto tri hlavné časti sú doplnené latinskými skratkami antických autorov a diel použitých v práci (s. 72–74) a zoznamom literatúry, ktorý je členený na ďalších päť skupín – A. Edície primárnych prameňov (s. 75–77), B. České a slovenské preklady primárnych prameňov (s. 77–79), C. Sekundárna literatúra (s. 79–80), D. Slovníky, encyklopédie a príručky (s. 80–81), E. Archívny materiál (s. 81). Na úvodných stranách publikácie nachádzame takisto zoznam použitých skratiek odbornej literatúry (s. 6). Recenzovaný titul tak svojou štruktúrou naplňuje všetky kritériá zahraničných prác vydávaných v oblasti klasickej filológie. Svojim obsahom zároveň prekračuje oblasť klasickej filológie, pretože ponúka nielen filologickú, ale najmä filozofickú interpretáciu Ciceronovho spisu. Za pozoruhodnú považujeme v neposlednom rade tiež tú skutočnosť, že prakticky v celej Fraňovej monografii sme nedokázali nájsť ani jedinú gramatickú či formálnu chybu, ani jediný preklep či nesprávne prepísaný grécky alebo latinský výraz.

Stoické paradoxy (ďalej len *SP*) sú najkratším Ciceronovým dielom (s. 9), ktoré býva často po-

važované (dokonca aj Ciceronom samotným) za akési jeho *parergon*. Ako však upozorňuje Fraňo, Ciceronove slová o tom, že *SP* spísal len pre pobavenie, by sme nemali brať vážne – je to veľmi pravdepodobne len prejav jeho falošnej skromnosti (s. 11). Ako máme teda pristupovať k čítaniu tohto spisu, resp. ako mu máme rozumieť? Autor recenzovanej publikácie ponúka veľmi príhodnú odpoveď: musíme ho čítať v kultúrno-filozofickom kontexte Ciceronovej doby.

Skutočným zámerom *SP* je „poukázať na správny vzťah medzi filozofiou a rétorikou“, ide v podstate o kritiku Catonovej stoickej školy, ktorá sa zriekla rečníckych ozdôb a obsírneho spôsobu argumentácie (s. 13). *SP* tak majú dokazovať moc slova a dobre usporiadanej reči – ich cieľom je ukázať silu filozofickej rétoriky v tom najlepšom a najpôsobivejšom štýle.

Tomuto zámeru jednoznačne zodpovedá aj Ciceronova voľba tém v jednotlivých šiestich paradoxoch, ktoré jeho krátky spis obsahuje. Prvý paradox dokazuje, že čestné je iba to, čo je dobré; druhý paradox háji tézu, že tomu, kto je cnostný, nič nebráni prežiť blažený život; tretí paradox pojednáva o tom, že dobré a zlé činy sú si podobné; štvrtý paradox tvrdí, že každý hlupák je šialenec; predmetom piateho paradoxu je dokazovanie sókratovského tvrdenia, že iba múdry muž je slobodný a že každý hlupák je otrok; a napokon šiesty paradox obhajuje kynizujúci výrok „iba múdry muž je bohatý“.

Autor recenzovaného titulu poukazuje na skutočnosť, že každý jeden paradox je „určený inému typu publika“, pričom celý spis spája snaha zjednotiť „teoretický filozofický obsah“ s praktickými potrebami rečníctva (s. 14). Z filozofického hľadiska patrí spis *SP* do oblasti stoic-

kej rétoriky, pretože demonštruje stoické zásady cnostného života, ktoré sa snaží logicky dokazovať pomocou rétoricky vyzdobeného slovníka. Z rétorického hľadiska môžeme v Ciceronovom spise rozpoznať tri typy reči: súdnu reč, rokovačnú reč a oslavnú reč (s. 16).

Autor upozorňuje tiež na skutočnosť, že v Ciceronovom texte môžeme sledovať dva rôzne typy diskurzov, ktoré predstavujú dobovú polemiku so zástancami Epikurovho učenia. Zaujímavá je predovšetkým tabuľka hlavných pojmov a výrazov, ktoré tieto dva diskurzy využívajú – filozofický diskurz pracuje so stoickými výrazmi *animus, propter se, interna, honestum virtus*, ktoré stavia do protikladu k epikurovskej terminológii pozostávajúcej z výrazov *corpus, propter utilitatem, externa, utile voluptas*. Filozofický diskurz je dopĺňaný tým politickým – stoické vnímanie spoločnosti sa manifestuje v používaní výrazov *optimates, senatus, auctoritas, consilium*, proti ktorým Cicero kladie „epikurovske“ termíny *populares, comitia a libertas* (s. 15).

Mimoriadne podnetná je ďalej autorova analýza obsahu jednotlivých paradoxov, v ktorých môžeme sledovať kritiku dobovej rímskej politiky a mravov: prvé dva paradoxy obsahujú myšlienky o tom, ako by mala vyzeráť ideálna politika; tretí paradox pojednáva o tom, ako je potrebné pristupovať k spravovaniu súkromných záležitostí; zvyšné tri paradoxy predstavujú kritiku nepriateľov štátu, silných, zlých a chamtivých politikov (pozri prehľadnú tabuľku na s. 37). Po autorovom zasvätenom komentári nasleduje preklad samotného Ciceronovho diela, ktorý celkovo obsahuje až 137 podpoznámok pod čiarou, vysvetľujúcich buď názvy rôznych miest, geografických lokalít, ďalej historický kontext a historické postavy, alebo

paralelné pasáže u iných antických autorov, ktorí slúžili Ciceronovi jednak ako predlohy pre jeho vlastné úvahy a dôkazy, alebo ktorí neskôr prebrali jeho argumentáciu z tohto spisu.

Na záver možno konštatovať, že Fraňova monografia predstavuje vzor toho, ako by mala vyzeráť odborná interdisciplinárne zameraná literatúra z oblasti klasickej filológie, filozofie a všeobecnej histórie. Najnovšie výsledky zahraničného výskumu neprijíma autor *en bloc*, ale na ich základe formuluje vlastné hypotézy a závery. Tému spracováva do hĺbky, no zároveň je text zrozumiteľný a prístupný aj širšiemu okruhu čitateľov – svojou štruktúrou a úrovňou spracovania je predkladaná vedecká monografia mimoriadne vhodná nielen pre odborníkov z daných oblastí, ale aj pre študentov, ktorí majú záujem o komplexné, interdisciplinárne štúdium klasických starovekých kultúr.

Veríme, že autor bude v komentovaných prekladoch klasických latinských autorov pokračovať aj v budúcnosti. Naše *pium desiderium* je, že jedného dňa si budeme môcť prečítať ďalšie opomínané a do našich jazykov doposiaľ nepreložené Fulgentiovo dielo *Mythologiae*. Ide napokon o autora, ktorému sa Fraňo v poslednej dobe intenzívne venuje (Fraňo 2017a; 2017b).

Bibliografia

- Fraňo, P. (2017a). Fabius Planciades Fulgentius. *Ostium*, 13(1), [nestr.; 6 str.]; dostupné z: <http://www.ostium.sk/sk/fabius-planciades-fulgentius/>.
- Fraňo, P. (2017b). Citácie gréckych textov vo Fulgentiovom spise *Expositio Virgilianae continentiae secundum philosophos moralis. Kulturné dejiny*, 8 (Suppl.), 52–62.

Mgr. František Škvrnda, PhD. / frantisek.skvrnda2@euba.sk

Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy
Economic University in Bratislava, Faculty of International Relations
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava 5, Slovak Republic